

BERNADETTA WALCZAK

Szczecin

ANIMIZACYJNA KREACJA KSIĘŻYCA
W POEZJI KONSTANTEGO ILDEFONSA GAŁCZYŃSKIEGO

Słowa kluczowe: językoznawstwo polskie, polszczyzna historyczna, stylistyka

Animizacja to według A. Okopień-Sławińskiej, współautorki *Słownika terminów literackich*: „odmiana metafory polegająca na nadawaniu przedmiotom nieożywionym, zjawiskom przyrody lub pojęciom abstrakcyjnym atrybutów istot żyjących”¹. Z kolei za P. Wróblewskim² przyjmuje się, że animizacja, tak jak każda przenośnia, ma budowę dwudzielną – składa się z tematu i modyfikatora. Temat to według badacza: „człon metafory odbierany w konwencji realistycznej”³, natomiast modyfikator językoznawca definiuje jako: „wyrażony powierzchniowo człon metafory, który decyduje o tym, że całe połączenie wyrazowe odbierane jest w konwencji metaforycznej”⁴, „człon metafory, który daje się interpretować jedynie nieliteralnie”⁵.

¹ *Animizacja*, w: *Słownik terminów literackich*, pod red. J. Sławińskiego, Wrocław 2002, s. 33.

² P. Wróblewski, *Struktura, typologia i frekwencja polskich metafor*, Białystok 1998.

³ *Ibidem*, s. 35.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

Ekscerpcja materiału⁶ doprowadziła do zgromadzenia 97 przykładów animizacji księżycy (w tym: 94 animizacje, których tematem jest literacka nazwa *księżyc*, oraz 3 animizacje z regionalizmem *miesiąc* ‘księżyc’); stanowią one 9,2% z ogólnej liczby 1058 ożywień występujących w utworach lirycznych Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. Księżyc zaliczany jest przez W.P. Szymańskiego⁷ do podstawowych motywów w twórczości poety, jest również najczęściej animizowanym desygnatem, mimo że ożywienia te zawarte są tylko w 45 wierszach (7,5% ogólnej objętości tekstu)⁸. Stopień zagęszczenia animizacji księżycy w tych utworach wynosi 41,9⁹. Średni wskaźnik częstotliwości animizacji księżycy również jest niski – wynosi 45,3¹⁰.

Celem tego artykułu jest wyodrębnienie używanych w kreacji księżycy rodzajów animizacji, omówienie sposobów ożywiania go, a także analiza wartości wskaźników zagęszczenia i częstotliwości w 45 wierszach wraz ze wskazaniem głównych funkcji stylistycznych badanej figury.

Antropomorfizacje¹¹ (85 przykładów)

W świecie przedstawionym utworów lirycznych Gałczyńskiego księżyc wyglądem zewnętrznym przypomina człowieka: ma części ciała (srebrzyste i wąskie ręce, srebrne palce, zielone i duże oczy, zęby, jego ciało pokryte jest guzami – pamiątkami po nocnych wędrówkach), ma również na sobie elementy garderoby (dawniej nosił jeden but, ale go zgubił, zostało mu po nim niekończące się sznurowadło), wykorzystuje ponadto ludzkie rekwizyty (w zębach trzyma

⁶ Wyboru materiału dokonano na podstawie wydania: K.I. Gałczyński, *Dzieła w pięciu tomach, Poezje*, t. I–II, Warszawa 1979. W części analitycznej artykułu każdy cytat będzie opatrzony tytułem utworu oraz sygnowany numerami tomu, strony i wersów, z których pochodzi.

⁷ W.P. Szymański, *Konstanty Ildefons Gałczyński*, Warszawa 1972, s. 102.

⁸ Spośród napisanych przez Gałczyńskiego 604 utworów poetyckich animizacje występują w 253 wierszach, w tym animizacje księżycy w 45 z nich.

⁹ Stopień zagęszczenia obliczono, dzieląc ogólną liczbę wersów w 45 utworach (4398) przez liczbę wersów z animizacjami księżycy (105).

¹⁰ Stopień częstotliwości obliczono, dzieląc ogólną liczbę wersów w 45 tekstach (4398) przez liczbę przykładów animizacji księżycy (97).

¹¹ Antropomorfizacja to według A. Okopień-Sławińskiej „szczególny przypadek animizacji, polegający na przypisaniu twórcom nieożywionym, zjawiskom natury i kosmosu, roślinom i zwierzętom oraz pojęciom abstrakcyjnym cech fizycznych, psychicznych lub zachowań właściwych człowiekowi” (*antropomorfizacja*, w: *Słownik terminów...*, s. 35).

srebrną fajkę). W przypadku opisywanego zabiegu księżyc jest nie tyle ożywiany, co uczłowiczany, i to w bardzo oryginalny sposób, Gałczyński tworzy więc antropomorfizacje o funkcji poetyckiej, np.:

*Już się księżyc zasepiał i mętniał,
lecz zielone jeszcze oczy miał i duże,
nieobeszła otwarła się głębia
dla dywanów i dla poduszek.*

(*Noctes Aninenses*, I, 456, w. 101–104);

*Drogę Mleczną nietoperz wymierzył.
I wiatr ucichł nagle. I zza węgła
z fajką srebrną w zębach wyszedł księżyc.*

(*Spotkanie z matką*, II, 418–419, w. 24–26);

[...] *i księżyc, mój ubogi kuzyn,
co na telegraficznych drutach
nocą nabija sobie guzy.
But zgubił. Choć jest cały światłem,
we łbie rozumu ani szczypty.
I nieskończonym sznurowadłem
wplątał się w moje manuskrypty.*

(*Spotkanie z matką*, II, 422, w. 104–110).

Ciało i zmysły umożliwiają księżycowi wykonywanie rozmaitych czynności – dzięki dłoniom gestykuluje i oddaje się czynnościom manualnym (np. przyzywa ręką, wodzi palcem po globusie, czyści niebo środkiem chemicznym, tnie szyby diamentem, wpina broszki w tkaninę nocy i odpina je z niej, otwiera okna), zaś za pomocą oczu i zmysłu słuchu patrzy, zerka, wpatruje się i podsłuchuje, co poświadczają poniższe przykładowe antropomorfizacje:

*Przestań pisać te wiersze! – syczała kochanka w ucho,
i tylko księżyc podsłyszał, schylone, różowe ucho.*

(*Admirał*, I, 122, w. 1–2);

*Księżyc w globusy patrzył w bibliotecznej salce
i po Morzu Śródziemnym wodził srebrnym palcem,*

*w Sycylię się wpatrywał, wędrował nad Francją,
a potem wielkim łukiem znów biegł do Bizancjum...*
(*Niobe*, II, 443, w. 288–291);

*Na ciemnych drzewach gałązka rozmawia z gałązką,
a mały księżyc rączką srebrzystą i wąską
przywołuje, przypomina, przyzywa.*
(*Agnieszka*, II, 805, w. 292–294).

Księżyc wydaje dźwięki typowe dla człowieka – w poemacie *Koniec świata* mlaszcze po wskoczeniu do beczki z winem, ponadto jest obdarzony ludzkim głosem, dlatego wykonuje różnorodne czynności werbalne: mówi, gada, gwarzy, pyta, przypomina o czymś, a nawet rozkazuje:

*Technika naprzód szła i przemian
tysiące gasło w gwiezdnych pyłkach.
I spytał Księżyc: – Czy to Ziemia?
Odpowiedziano mu: P o m y ł k a.*
(*Telefony*, I, 194, w. 13–16);

*Zareczyły w altanie. Perła. Szmaragd. Rubin.
„Ballady i romanse”. Imiona. Wiatr w polu.
**A księżyc, on do ucha mówił, mówił, mówił –
a gdzie to jest?***
(*Niobe*, II, 436, w. 184–187).

Z utworów poetyckich Gałczyńskiego wyłania się obraz księżycyca – wszechstronnego artysty, ma on bowiem zainteresowania muzyczne (gra na gitarze, wykonuje ballady), plastyczne (rysuje na dzwonach monogramy) i literackie (ma wieczory autorskie, a nawet drukuje na niebie swoje artykuły):

*Byliście w Kładnie? Nie! To ja wam o Kładnie opowiem,
o mieście przemysłowym, gdzie, sądzę, że jednak wiosną
także nie brak słowików i księżyc, jak mniemam, także,
księżyc, gazeta kochanków, drukuje swój wstępniak na niebie.*
(*Czechosłowacja*, II, 285, w. 41–44);

Dzisiaj noc taka ładna!

Księżyc chodzi z gitarą.

Szulerzy na werandach

krzyczą „kiery” i „karo”.

(Wycieczka do Świdra, II, 324, w. 135–138);

Wóz z latarnią płynie wśród pól,

z latarni promienie na wasąg –

a księżyc

gasnący

wydzwania „Balladę f-moll”.

(Kobieta w szarym kapturze, II, 766, w. 119–123).

Księżyc przemieszcza się, jest w ruchu. Większość wykonywanych przez niego czynności motorycznych jest typowa dla człowieka: księżyc chodzi, wskakuje, chowa się, przychodzi, wędruje, biega, wychodzi, przenosi się z miejsca na miejsce, odchodzi, schyla się, wchodzi. Potwierdzają to antropomorfizacje o funkcji dynamizującej zawarte w następujących cytatach:

W powyższej anarchii księżyc

naśladował planety inne,

znudziło mu także się żyć

i wskoczył w beczkę z winem...

(Koniec świata, I, 64, w. 418–421);

Ale najbardziej lubię w Pradze pewną kukulkę,

co kuka latem nad matki mojej grobem,

a niedaleko księżyc wędruje zaulkiem,

przez który kiedyś szybko pędził Szopen.

(Lubię..., II, 277, w. 9–12).

Z analizy kreacji świata przedstawionego wynika również, że księżyc – podobnie jak człowiek – śpi i budzi się, ma swoją własną kołyskę (jest nią niebo), ponadto usypia nas i kołysze do snu:

*Już śpią lotnicy transatlantyccy
i księżyc śpi we mgle
i w MSZ-cie w podeszłych leciech
referent hrabia Molle...*

(*Śpij, wujaszku...*, I, 329, w. 1–4);

*Więc kiedy księżyc w czwartej kwadrze
w kołysce nieba się przebudzi,
na Mariensztacie lubię patrzeć
na roześmiane twarze ludzi.*

(*Mariensztackie szaleństwo*, II, 314, w. 17–20).

Z kolei w utworze *Czterdziesty szósty Kraków* księżyc cierpi na bezsenność, co poświadcza cytat z rubaszną antropomorfizacją apozycyjną o funkcji ekspresywnej:

*A po teatrze z Kaziem Wyką
gadamy sobie o „Twórczości”,
o wierszach z sensem i z muzyką,
o Wenecji i o miłości,
i o fistaszkach, i o knefliczkach,
i o rysunczkach Jana Kamyczka;
i wschodzi księżyc, **cham bezsenny**,
ale prawdziwy, przedwojenny...*

(*Czterdziesty szósty Kraków*, II, 84, w. 40–47).

Antropopatie¹² (5 przykładów)

Księżycowi nieobce są ludzkie wrażenia fizyczne i psychiczne, takie jak smutek, zmęczenie, samotność czy złość, poeta w celu przedstawienia tych doznań posłużył się antropopatiami, np.:

*Kiedy **miesiąc umęczony**
wschodzi na nów,*

¹² Antropopatię A. Okopień-Sławińska definiuje jako „rodzaj antropomorfizacji, przypisywanie ludzkich uczuć obiektom świata pozaludzkiego: martwej naturze, zwierzętom, roślinom, bóstwom” (*antropopatia*, w: *Słownik terminów...*, s. 35).

*alkohole z przerażenia
drżą słodyczą.*

(*Ulica szarlatanów*, I, 72, w. 25–28);

*Już się księżyc zasepiał i mętniał,
lecz zielone jeszcze oczy miał i duże,
nieobeszła otwarła się głębia
dla dywanów i dla poduszek.*

(*Noctes Aninenses*, I, 456, w. 101–104).

Animalizacje¹³ (2 przykłady)

W badanym materiale księżyc nie zawsze kreowany jest na człowieka. Gałczyński dwukrotnie go animalizuje – w poemacie *Koniec świata* księżyc wykonuje charakterystyczną dla ptaków czynność motoryczną, zaś w *Kronice olsztyńskiej* wydaje zwierzęce dźwięki:

*I rzeka płynie, i milknie –
długie – niebieskie – słowo.
Księżyc wyfrunie, przylgnie
do drzewa gałązki jak owoc.*

(*Koniec świata*, I, 58, w. 216–219);

*Noc się wypogodziła.
Księżyc mruczy i świeci.*

(*Kronika olsztyńska*, II, 406, w. 25–26).

Animizacje (5 przykładów)

Kilka razy poeta użył animizacji o funkcji dynamizującej w celu przedstawienia czynności ruchowych księżycy, typowych nie tylko dla ludzi i zwierząt, lecz także dla pojazdów czy urządzeń (księżyc płynie, lata, przelatuje, okrąża), np.:

*Kareta to muzyka, to pudło muzyki,
noc naokół karety to jest szczęścia dużo;*

¹³ Animalizacja polega na nadawaniu cech zwierzęcych twórcom nieożywionym (E. Miodońska-Brookes, A. Kulawik, M. Tatara, *Zarys poetyki*, Warszawa 1972, s. 221).

*zaraz księżyc przeleci wielką srebrną burzą
i w rowach zakolują światliki, ogniki.*

(*Podróż do Arabii Szczęśliwej*, I, 133, w. 5–8);

*A księżyc odszedł daleki i zły
z niebios głodnej pustyni,
patrzy w Agnieszkę i sypie skry,
po liściach palmy płynie.*

(*Agnieszka*, II, 800, w. 123–126).

Utworki liryczne, które rejestrują animizacje księżyca, zajmują 4398 wersów, z tego 97 animizacji księżyca – 105 wersów, czyli 2,4% ogólnej powierzchni tekstów poddanych ekscerpacji. Niski stopień zagęszczenia tej figury określa również średni wskaźnik, który dla 45 wierszy wynosi 41,9. Dla porównania podaje się poniżej w tabeli sześć liryków o najwyższym wskaźniku zagęszczenia.

Tabela 1

Średni wskaźnik zagęszczenia animizacji księżyca w wybranych utworach

	Tytuł wiersza	Łączna liczba wersów	Wersy z animizacjami księżyca	Średni wskaźnik zagęszczenia
1.	<i>Narodziny dzieciątka</i>	20	6	3,3
2.	<i>Ciężki wieczór</i>	8	2	4,0
3.	<i>Siódme niebo</i>	8	2	4,0
4.	<i>Oleodruk dla oberży „Pod Sową”</i>	12	2	6,0
5.	<i>Warszawscy dorożkarze</i>	12	2	6,0
6.	<i>Gdy wschodzi księżyc</i>	32	4	8,0

Stopień zagęszczenia nie przekłada się na liczbę animizacji księżyca w poszczególnych wierszach – 11 spośród 15 utworów o najwyższym wskaźniku zagęszczenia zawiera jedną animizację, z kolei najbogatszy w ożywienia poemat *Niobe* ma stopień zagęszczenia 49,4 (11 przykładów tej figury stylistycznej w 445 wersach).

Z kolei średni wskaźnik częstotliwości animizacji księżycy również jest niski – dla badanych 45 wierszy wynosi 45,3. Dla porównania podaje się poniżej w tabeli sześć liryków o najwyższym stopniu częstotliwości.

Tabela 2

Średni wskaźnik częstotliwości animizacji księżycy w wybranych utworach

	Tytuł wiersza	Łączna liczba wersów	Liczba animizacji księżycy	Średni wskaźnik częstotliwości
1.	<i>Narodziny dzieciątka</i>	20	7	2,9
2.	<i>Gdy wschodzi księżyc</i>	32	6	5,3
3.	<i>Oleodruk dla oberży „Pod Sową”</i>	12	2	6,0
4.	<i>Warszawscy dorożkarze</i>	12	2	6,0
5.	<i>Ciężki wieczór</i>	8	1	8,0
6.	<i>Siódme niebo</i>	8	1	8,0

Z analizy obydwu tabel wynika, że sześć utworów o najwyższym stopniu zagęszczenia animizacji księżycy ma jednocześnie najwyższy stopień ich częstotliwości, inna jest jednak kolejność tych wierszy, ustalana według każdego ze wskaźników.

Liryk *Narodziny dzieciątka* składa się z pięciu czterowersowych strof, ma najwyższy wskaźnik zagęszczenia animizacji księżycy (3,3) i równocześnie najwyższy wskaźnik ich częstotliwości (2,9). Utrzymany jest w konwencji baśniowej, zawiera jedenaście antropomorfizacji, z czego siedem o sześciowersowej powierzchni linearnej odnosi się do księżycy. Z powodu dużej liczby przykładów tej figury stylistycznej można mówić o występowaniu w utworze antropomorfizacji totalnej, tym bardziej że uczłowiczona jest w nim zarówno przyroda ożywiona, jak i nieożywiona.

Księżyc kreowany jest w wierszu na zwierzchnika natury – kieruje całym stworzeniem, jego polecenia posłusznie wykonuje wiatr. Odgrywając rolę przywódcy, rozmawia z wiatrem ludzkim głosem oraz rozkazuje całej przyrodzie tańczyć i śpiewać na cześć nowo narodzonego krasnoludka, wykonuje zatem czynności werbalne:

*Potem poszły poszumy trawami,
przyszła noc ze wszystkimi gwiazdami,
wzeszedł księżyc rumiany jak kucharz,
rzekł wiatrowi: „Ty mi trawy rozdmuchasz”.*

(*Narodziny dzieciątka*, I, 151, w. 5–8);

*Więc przywołać rozkazał stworzenia
stary księżyc i tańce, i pienia
ku czci czynić dzieciątka onego,
złocistego, niewiadomego.*

(*Narodziny dzieciątka*, I, 151, w. 13–16).

Z powyższych cytatów wynika, że poddaje się on wraz z upływem czasu procesom fizjologicznym (starzeje się). Przypomina człowieka nie tylko pod względem fizycznym, ma również ludzką cechę charakteru – ciekawskość, z której powodu spogląda w trawy, szukając przyczyny poruszenia wśród flory i fauny. O czynności zmysłowej wykonywanej przez księżyc i o jego cesze wewnętrznej mówią wersy:

*I rozdmuchał wiatr posłuszny trawy,
zerknął z góry w nie księżyc ciekawy,
a tam dziecko leżało w sitowiu,
krasnoludek zrodzony na nowiu.*

(*Narodziny dzieciątka*, I, 151, w. 9–12).

Drugie miejsce pod względem wysokości wskaźnika zagęszczenia (stopień zagęszczenia 4,0) i piąte pod względem wysokości wskaźnika częstotliwości (stopień częstotliwości 8,0) zajmuje utwór *Ciężki wieczór*, który zbudowany jest z dwóch czterowersowych strof. Poeta posłużył się w nim jedną antropomorfizacją księżycyca o dwuwersowej powierzchni linearnej. Podmiot wiersza i jego ukochana przeżywają w Wilnie bardzo trudne chwile, nie odczuwają jednak samotności, ponieważ czują się obserwowani z góry przez Boga i życzliwy im zerkający księżyc:

*Bibułkowy księżyc przymilnie
zerka ku nam i mruga chytrze.*

*A chcesz, to ci na okarynie zagwiżdżę
o naszym wielkim bólu w małym Wilnie.*

(*Ciężki wieczór*, I, 306, w. 5–8).

Takie same wskaźniki zagęszczenia (4,0) i częstotliwości (8,0) oraz identyczną budowę stroficzną ma liryk *Siódme niebo*. W opisie wieczornych zachowań księżycy użyta jest rozmieszczona w dwu wersach dynamizująca antropomorfizacja, która przypisuje mu ludzką czynność motoryczną:

*Księżyc zniżył się, błysnął nad klamką,
potem odszedł i wplątał się w drzewo.
Pierścień nocy nad nami się zamknął
i zaczęło się siódme niebo.*

(*Siódme niebo*, II, 727, w. 5–8).

Liryk *Oleodruk dla oberży „Pod Sową”* zajmuje czwarte miejsce pod względem wysokości wskaźnika zagęszczenia (stopień zagęszczenia 6,0), ma trzeci wśród analizowanych wierszy wskaźnik częstotliwości (stopień częstotliwości 6,0). W trzech czterowersowych zwrotkach zamieszczone są dwie antropomorfizacje księżycy o dwuwersowej powierzchni linearnej, które przypisują mu typową dla człowieka czynność ruchową i werbalną:

*Księżyc stanął przy ścianie,
o sprawach niebiańskich gwarzy.
I tylko słycać chrapanie
wąsatych dorożkarzy.*

(*Oleodruk dla oberży „Pod Sową”*, II, 131, w. 9–12).

Takie same wartości obydwu badanych wskaźników (stopień zagęszczenia 6,0; stopień częstotliwości 6,0) i taką samą budowę stroficzną ma wiersz *Warszawscy dorożkarze*, który zawiera dwie antropomorfizacje księżycy rozmieszczone w dwu wersach. Stanowią one s frazeologizowaną całość o funkcji humorystycznej, którą Gałczyński zastosował w charakterystyce dorożkarzy ze stolicy:

*Fajczą filozoficznie.
I nie golą się absolutnie.*

*Bo po primo: szkoda pieniędzy;
po sekondo: przeziębiam szyję.
Szefuniu, spójrz na ten księżyc:
się nie goli, a żyje.*

(*Warszawscy dorożkarze*, II, 343, w. 7–12).

Szóste miejsce pod względem wysokości stopnia zagęszczenia (średni wskaźnik 8,0) i drugie pod względem wysokości stopnia częstotliwości (średni wskaźnik 5,3) zajmuje utwór *Gdy wschodzi księżyc*. Składa się on z ośmiu czterowersowych zwrotek, zawiera dwukrotnie powtarzający się refren, w którym łącznie występuje sześć antropomorfizacji księżycy o czterowersowej powierzchni linearnej. Księżyc kreowany jest w wierszu na poetę – obdarzony jest zdolnościami werbalnymi i talentem literackim:

[...] *gdy wschodzi księżyc, nie mów mi nic o poematach,
które piszesz w Ustroniu Morskim,
pozwól, niech księżyc mówi, pozwól, niech księżyc gada,
dzisiaj księżyc ma wieczór autorski.*

(*Gdy wschodzi księżyc*, II, 400, w. 13–16).

Podsumowując, należy zauważyć, że w utworach poetyckich Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego księżyc kreowany jest na człowieka – ma ludzki wygląd zewnętrzny, zachowuje się jak człowiek, ma ludzką psychikę i ludzkie zainteresowania, odgrywa różnorodne role społeczne: jest przywódcą przyrody (*Narodiny dzieciątka*), adoratorem (*Dziecko się rodzi*, *Wycieczka do Świdra*), poetą (*Gdy wschodzi księżyc*), podróżnikiem (*Niobe*).

Najczęściej stosowaną w kreacji księżycy odmianą animizacji jest antropomorfizacja (85 przykładów), np.: *księżyc wyczyści stęchłym „Sidolem” niebo; księżyc nabija sobie nocą guzy na telegraficznych drutach; księżyc coś tam majstrował w niebie*. Znacznie rzadsze są antropopatie (5 przykładów): *księżyc się zasepiał; umęczony miesiąc* itp. i animizacje (5 przykładów), np.: *księżyc płynie po liściach palmy; księżyc okrążał fortepian*. Dwukrotnie Gałczyński posłużył się animalizacjami księżycy: *księżyc mruczy; księżyc wyfrunie*.

W artykule wskazano siedem sposobów animizowania księżycy:

- 1) ma on ludzką powierzchowność (części ciała i zmysły), niektóre elementy stroju oraz rekwizyty, np.: *księżyc miał zielone oczy, księżyc zgubił but, księżyc wyszedł ze srebrną fajką w zębach;*

- 2) gestykułuje, wykonuje czynności manualne i zmysłowe, np.: *księżyc przyzywa srebrzystą i wąską rączką, księżyc tnie szyby diamentem, księżyc wpatrywał się w Sycylię*;
- 3) wydaje dźwięki ludzkie i zwierzęce, np.: *niech księżyc gada, księżyc rozkazał przywołać stworzenia, księżyc mruczy*;
- 4) posiada zdolności muzyczne, plastyczne i literackie: *księżyc chodzi z gitarą, księżyc rysował swoje monogramy na dzwonach, księżyc pisze laurkę* itp.;
- 5) wykonuje czynności motoryczne, np.: *księżyc biegł wielkim łukiem do Bizancjum, księżyc odszedł z głodnej pustyni niebios, księżyc wyfrunie*;
- 6) potrzebuje snu oraz usypia ludzi: *księżyc śpi we mgle, księżyc już położył się w kołysce, miesiąc kołysał do snu* itp.;
- 7) ma ludzką wrażliwość fizyczną i psychiczną, okazuje swoje stany emocjonalne, np.: *umęczony miesiąc, zły księżyc, księżyc się zasępiął*.

Przedstawione sposoby ożywiania księżycy są najbardziej charakterystyczne dla twórczości poety. Obok nich występują pojedyncze przykłady nazywające czynności mentalne: *księżyc naśladował inne planety, księżyc omami żywym mózg*, cechy charakteru: *zabobonny księżyc, ciekawy (ciekawski) księżyc* oraz inne zachowania, np.: *księżyc utopił się na fest*.

Stopień zagęszczenia animizacji księżycy w 45 wierszach nie jest wysoki (41,9), podobnie jak stopień ich częstotliwości (45,3). Powodem niskiej wartości obydwu wskaźników jest bardzo duża łączna objętość linearna badanych utworów (4398 wersów). Najwyższy stopień zagęszczenia animizacji księżycy i jednocześnie najwyższy stopień ich częstotliwości ma sześć liryków o długości od 8 do 32 wersów.

Większość animizacji księżycy dzięki swej niepowtarzalności i kunsztowności pełni funkcję poetycką, np.: *księżyc wpina śpiewające broszki w tkaninę nocy, księżyc ma dzisiaj wieczór autorski, księżyc porozkładał swój niebieski ogień*. Częste są ożywienia o funkcji dynamizującej obraz liryczny: *księżyc przeniósł się z morwy nad dach stajni, księżyc wędruje zaułkiem, księżyc odszedł* itp. Animizacje, którym poeta nadał inne funkcje, należą do rzadkich: *księżyc, bezsenny cham* – funkcja ekspresywna, *księżyc nie goli się, a żyje* – funkcja humorystyczna.

Przeprowadzone w artykule badania potwierdzają słuszność tezy W.P. Szymańskiego¹⁴ o znaczącej roli motywu księżyca w utworach poetyckich Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego.

ANIMISTIC CREATION OF THE MOON IN POETRY OF KONSTANTY ILDEFONS GAŁCZYŃSKI

Summary

Keywords: polish linguistics, historical polish language, stylistics

The moon is one of the basic motives in the output of K.I. Gałczyński and a designation animated by him the most frequently – in the poet's lyrics appeared 97 animisations of the moon. Using them the moon is created as a human being: it has a human appearance, it behaves like a man, it has a human psyche and human interests, it plays various social roles. The type of animisation used the most frequently is the anthropomorphisation and the considerably rarer are anthropopaties, animisations and animalisations. The density degree of the moon animisations in the poems is low (41,9), same as the degree of their frequency (45,3). The majority of samples of the stylistic figure plays the poetic function or imparts dynamism to the lyric picture, the other are used for the expressive and humorous purposes.

¹⁴ W.P. Szymański, *op.cit.*, s. 102.